

Federació de Ponent de les
Joventuts d'Esquerra Republicana
de Catalunya

L'educació a Catalunya i el sistema educatiu

La paraula sistema implica dues idees, la de conjunt i la d'ordre. És a dir, per sistema educatiu entendrem el conjunt de recursos al servei de l'educació, però no de forma atzarosa o caòtica sinó ordenada a tal finalitat. Així, doncs, la primera de les qüestions a aclarir és el que entenem per educació. La segona és mirar de treure l'entrellat de quin és l'orde que hi ha dins del conjunt per després, finalment, avaluar si el conjunt de recursos està ben ordenat per assolir la finalitat.

Anem per passos. Comencem per acostar-nos a la idea d'educació. Entendrem per educació l'activitat que des de fora estant a la persona permet extreure possibilitats que no resultarien naturalment. O sigui, si deixéssim la persona sense aquesta activitat no donaria els resultats assolits per l'activitat educativa. Altra cosa és discutir si aquestes possibilitats hi són en la persona en potència o bé hi són importades i no potenciades. Per tradició cultural, des dels grecs (la paideia grega), més aviat creurem que són potenciades que importades les possibilitats resultants. Però de quines possibilitats estic parlant? Bàsicament les de civilització (convertir la persona en ciutadà, en membre d'una comunitat) i les de plenitud personal (felicitat i llibertat). En resum, l'educació és el treball pel qual podem aspirar a formar ciutadans i persones que aspiren a la felicitat i la llibertat. Pel que fa a formar ciutadans em refereixo a persones que poden conviure en societat i que aporten els seus coneixements i capacitats a la mateixa societat per fer-la progressar materialment i espiritual. I pel que fa a formar a persones que aspiren a la felicitat i a la llibertat, em refereixo a persones que seran capaces de decidir per si mateixes, d'acord amb el bé comú i la seva pròpia realització com a ésser humà.

Feta aquesta declaració de principis sobre la finalitat educativa, ara toca acostar-nos a al sistema educatiu, és a dir al conjunt de recursos humans (professorat i administració) i materials (infraestructures i mitjans), i l'ordre que hi ha entre ells. El primer dels criteris d'ordre que es pot defensar és el de la quantitat. Quants més recursos hi hagi millor, és a dir, quants més professors i més mitjans millor. Però a què ens referim amb més professors? Bàsicament al criteri de la ratio professor/alumne. Com menor sigui aquesta més s'afavoreix l'assoliment de

l'objectiu. I quants més escoles i instituts ben dotats de mitjans tecnològics millor, sabent que en la cursa d'avenços tecnològics difícilment s'està a l'última, però com a mínim cal intentar-ho. Però no és només qüestió de quantitat, sinó també, i principalment, de qualitat. És aquí on entra en joc la qualitat del professorat i per tant la seva formació i vocació i on no s'ha de perdre de vista que els mitjans tecnològics i materials són mitjans i no fins en si mateixos. O sigui, els diners invertits són un indicador de si el sistema educatiu és de qualitat, però no només la seva quantitat sinó també la seva administració i la seva distribució.

Només em resta de fer un breu apunt sobre l'administració educativa entre els components dels sistema educatiu. Entenc per administració tota la xarxa de persones i recursos materials que intenten fer fàcil i controlen l'activitat del sistema. En aquest àmbit, com en els dels mitjans, cal entendre l'administració com una eina al servei de l'objectiu i no com una finalitat en si mateixa. El seu gran perill és la burocratització, és a dir, convertir el mitjà en fi i obligar als agents educatius a ser mitjans que sustenten el sistema i no al revés. Les dependències, seccions o departaments educatius no s'han de justificar per resultats en papers o arxius electrònics sinó per resultats dels resultats de l'activitat educativa.

A aquests aclariments de principi, però, li manca encara un altre comentari genèric. L'educació és l'activitat que ens permetrà assolir uns resultats no naturals i desitjables a la societat i a la persona sobre la qual es treballa. Però el model desitjat de societat i de persona que es projecta és summament rellevant per després poder avaluar al sistema. I no només el model proposat, sinó el punt de partida també és rellevant. La societat i la persona de la qual partim són determinants. Una societat com la nostra en la qual els canvis tecnològics són un dels seus fonaments i on les identifications són altament obertes i mutants i molt individualitzades, per exemple, obliguen a tenir en compte que l'activitat educativa que caldrà dur a terme serà d'un determinat tipus i no d'un altre. Així, dncs, s'ha de tenir en compte el punt de partida i el punt d'arribada, el model proposat, de societat i de persona, que volem assolir.

I és aquí on entren en joc les singularitats del punt de partida i d'arribada que permeten pensar en un model de sistema educatiu propi, per exemple, català. Hi ha molts elements de la nostra societat que són compartits pel conjunt de societats avançades i d'arrel cultural occidental, però també hi ha especificitats. Elements del que se'n diu modernitat líquida, en termes de Zygmunt Bauman, com la mobilitat, el canvi, la impaciència, o altres són compartits pel conjunt de societats modernes, però hi haurà d'altres d'específics com la singularitat de la nostra cultura i llengua, de la nostra història, en la qual la doble xarxa educativa d'escoles privades o

concertades i públiques és bastant paritària, que obligaran a singularitats a tenir en compte.

En darrer lloc, ens resta el problema del model al qual volem tendir, en el qual hi haurà d'haver molts elements compartits amb les societats avançades i modernes però també hi haurà d'haver especificitats pròpies del país. Per això ens cal un sistema educatiu català propi, que sense pretendre ser totalment diferent cal que reculli les especificitats que ens són pròpies i el model particular al qual aspirar, per exemple el de cohesió social i pervivència de la llengua pròpia, la llengua catalana.

Ara sí, fetes totes aquestes consideracions de principi, unes valoracions sobre el sistema educatiu català. En primer lloc ens cal una llei pròpia del sistema educatiu català que estableixi un ordre entre els recursos i finalitats tenint en compte les particularitats de la nostra realitat i model social proposat. Pel que fa al model cal discutir-lo amb profunditat i consensuar-lo sense caure amb emmirallaments dels quals en som bastant tendenciosos. Per exemple, el model anglosaxó en el qual combina la generalització de l'educació al conjunt social amb la formació d'una èlit (necessària, d'altra banda) té els seus riscos en la nostra tradició cultural llatina i continental. El preu d'una èlit no basada en el mèrit sinó en la coneixença no té la mateixa funció i, a més a més, ens resultaria costosa socialment. Afeblir les classes mitjanes per haver eixamplat les classes populars i deixar una classe alta a molta distància no és per a mi un objectiu desitjable. I segons com podem anar cap a aquest model. Dic que no és desitjable perquè em sembla del tot equivocat traduir l'èlit en la formació en èlit econòmica tal com ens hi aboca el capitalisme més liberal. Es pot recompensar el nivell formatiu amb altres criteris no econòmics com pot ser el de la responsabilitat volguda perquè així s'ha après en el mateix procés educatiu. Els resultats de l'activitat educativa no haurien de ser només mercaderies del gran mercat en el qual sembla ens hem instal·lat. Les tendències del món modern semblen que apunten cap aquí, però per això hi ha la política per corregir les tendències espontànies cap a finalitats volgudes.

Josep Maria Forné i Febrer

Professor de filosofia